

ДОМЕННІ ІМЕНА ЯК НЕТИПОВІ ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: alisa-d@ukr.net

*Метою статті є розгляд проблемних питань щодо розуміння доменних імен як нетипових об'єктів цивільного права. Для цього було проаналізовано концептуальні підходи вчених-цивілістів, які склалися щодо доменних імен та їх місця у системі цивільного права. Піддається аргументованій критиці концепція щодо віднесення доменних імен до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, до засобів індивідуалізації, а також до таких об'єктів цивільного права, як майно та майнові права. **Методологічною основою** дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Використання даних методів дало можливість описати проблемні питання щодо розуміння доменних імен як нетипових об'єктів цивільного права. **Результати:** фактичні правовідносини, що виникають із приводу доменних імен та їх участь у цивільному обороті дають підстави на рівні правової доктрини визначати доменне ім'я як нетиповий об'єкт цивільного права, а економічна цінність доменного імені дозволяє визначити останнє як благо. **Обговорення:** специфіка доменних імен та неможливість віднесення останніх до традиційних (типових) об'єктів цивільних прав таких як майно, майнові права чи об'єкти права інтелектуальної власності обумовлюють необхідність подальшої теоретичної розробки доменних імен як об'єктів цивільних прав, а саме як нетипових об'єктів.*

***Ключові слова:** правовий режим; доменні імена; об'єкт цивільного права; нетипові об'єкти цивільних прав; право інтелектуальної власності; правове регулювання доменних імен; мережа Інтернет.*

Постановка проблеми та її актуальність. В епоху Четвертої промислової революції (посткласичної науки) – епоху високих технологій – «Hi-Tech», швидкий розвиток технологій призводить до виникнення нових об'єктів правовідносин, які «не вкладаються» в систему традиційних об'єктів цивільних прав. До таких об'єктів сміливо можна віднести й доменні імена. Якщо на зорі Інтернету доменні імена використовувались для адресації вузлів із розташованими на них ресурсами, то із розвитком комерційних відносин у кіберпросторі, доменні імена почали використовуватись, зокрема, з рекламною метою, для вирізнення одних товарів та послуг з-поміж інших, індивідуалізації суб'єктів

господарювання, тощо. Набуття доменними іменами нового сенсу обумовлено передусім їх технічними особливостями та ідеєю, закладеною в систему доменних імен (DNS), яка полягає в тому, що доменні імена можуть відображати назву будь-якого існуючого об'єкта з мінімальними змінами.¹ На жаль, норми права не завжди вчасно «встигають» за швидким розвитком відносин у сфері новітніх технологій. Правовий режим доменних імен на рівні законодавства не закріплений, місце останніх серед об'єктів цивільних прав не визначено, що є проблемою.

¹ RFC1034/ <https://www.freesoftware.org/CIE/RFC/1034/index.htm>.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. У правовій доктрині дослідженнями доменних імен займалися такі вчені як: Бойко Д.В., Бонляб В.В., Булаг Н.М., Грицай В.І., Єшич А.С., Кодинець А.О., Коршакова О.М., Кулініч О.О., Майданик Н.І., Некіт К.Г., Носік Ю.В., Сказко О.М. та інші. Проблеми правового режиму нетипових об'єктів цивільного права досліджували наступні науковці: Дідук А.Г., Жуков В.І., Кохановська О.В., Крат В.І., Спасибо-Фатєєва І.В. та інші.

Віддаючи належне науковим напрацюванням із наведеної проблематики все ж слід зазначити, що здебільшого останні зводяться до спроб поширити на доменне ім'я норми класичних правових інститутів. Разом із тим для формування правового режиму доменних імен та визначення їх місця серед об'єктів цивільних прав, необхідно використовувати нові алгоритми, що потребує проведення додаткових досліджень з даної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. На рівні законодавства доменне ім'я визначається як ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті². З норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» вбачається, що доменне ім'я розглядається як складова адреси в мережі Інтернет, через яку може здійснюватися доступ до веб-сайту³. Такі визначення ґрунтуються на підставі основних функції доменних імен - адресації комп'ютерів у мережі Інтернет та надання доступу до розташованих на них ресурсів, однак не надають правової характеристики доменних імен, як об'єктів цивільних прав. Правове регулювання доменних імен обмежується заборонаю неправомірного використання в доменних іменах торговельних марок та позначень, зазначених у законі (ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»).

Окремого закону чи збірки законодавства щодо правового регулювання доменних імен на даний час в Україні не розроблено. Не регламентовано також і правовідносини, що виникають

стосовно доменних імен, не визначено коло прав та обов'язків учасників цивільного обороту у таких правовідносинах. Встановлення делікту щодо неправомірного використання доменних імен у торговельних марках не дає підстави визначити доменне ім'я об'єктом цивільних прав, адже регулює правовідносини стосовно торговельної марки, тоді як доменні імена виступають лише способом такого використання.

Норми статті 1 Закону України «Про електронні комунікації» визначають домен як частину ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, що має унікальну назву (доменне ім'я), що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється⁴.

З аналізу наведених норм вбачається, що доменне ім'я у законодавстві як об'єкт цивільних прав не розглядається. Правовідносини щодо доменних імен на законодавчому рівні належним чином не врегульовані. Разом із тим, відсутність законодавчого закріплення правового режиму певного об'єкта, не означає неможливість класифікувати останній, як об'єкт цивільних прав, оскільки перелік об'єктів цивільних прав, закріплений у статті 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), не є вичерпним. Так, відповідно до ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Доменне ім'я є мультифункціональним об'єктом, роль якого не обмежується лише посиланням на ресурси. І слушною є думка Бойко Д.В., що той факт, що доменні імена прямо не зазначені серед об'єктів права у ст. 177 ЦК України, не впливає на їх характеристику саме як об'єктів права [1, с. 67]. Вчений визначає такі риси доменних імен, як вартісний вираз економічної цінності, можливість відчуження, строковий характер дії прав на доменне ім'я, та вказує на нематеріальний характер доменних імен [1, с. 85]. З урахуванням того, що доменні імена є

2 Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України № 3689-ХІІ від 15.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 30.05.2023).

3 Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-ІХ від 01.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 30.05.2023).

4 Про електронні комунікації: Закон України № 1089-ІХ від 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 30.05.2023).

об'єктом цивільного обігу, задовольняють потреби суб'єктів, які не суперечать нормам законодавства та мають вартісний вираз, вчений класифікує доменне ім'я як благо [1, с. 67].

В доктрині цивільного права вважається, що основним критерієм «об'єкта цивільних правовідносин» є його оборотоздатність, тобто можливість вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи. За цим критерієм доменне ім'я цілком відповідає поняттю об'єкта цивільних прав. На рівні звичаїв ділового обороту встановлено правила щодо набуття, припинення та передачі прав і обов'язків на доменні імена (дивись, наприклад, регламент публічного домену.UA5, Інструкцію щодо процедури перед делегування приватного доменного імені другого рівня в домені.UA іншому реєстратурі). В нормах права Європейського Союзу (далі – ЄС) передбачено можливість спадкування та правонаступництва доменних імен⁷. Загальновідомо, що судова практика передувала законодавчому регулюванню та є мірилом об'єктивності правового регулювання відносин [2, с. 53]. Не поодинокі випадки, коли права на доменні імена стають предметом спору у іноземній та національній судовій практиці⁸. Доменні імена вже тривалий час виступають об'єктами угод купівлі-продажу. Так, у 2016 році доменне ім'я tesla.com було придбано за 11 мільйонів доларів⁹. Таким чином, не можна погодитись із вченими, які прирівнюють доменне ім'я лише до аналогу телефонного номеру або поштової адреси [3, с. 160]. Хоча легального закріплення

таке становище до теперішнього часу не отримало, однак доменні імена виступають об'єктами різноманітних цивільних правовідносин, що свідчить про можливість віднесення їх до об'єктів цивільних прав.

Найбільш поширеною концепцією щодо природи доменних імен серед науковців є віднесення останніх до об'єктів права інтелектуальної власності. Так, на думку Бонтлаба В.В. враховуючи правову природу, в тому числі унікальність, словесну визначеність та функції доменних імен, їх слід віднести до об'єктів права інтелектуальної власності – засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг [4, с. 4]. У свою чергу, Бойко Д.В. наголошує, що за класифікацією, яка передбачає поділ об'єктів на об'єкти речових, зобов'язальних та виключних прав, місце доменних імен в системі об'єктів цивільних прав, слід визначити серед об'єктів виключних прав – прав інтелектуальної власності [1, с. 85]. Досліджуючи характерні риси доменних імен, Бойко Д.В. умовно розподіляє ознаки, які визначають їх онтологічну сутність, на дві групи: сутнісні та функціональні ознаки. При цьому, до сутнісних ознак вчений відносить характеристики, що визначають технічні вимоги щодо доменних імен, обумовлені специфікою Інтернету, зокрема вимоги щодо їх побудови та правил синтаксису, можливість існування лише в мережі Інтернет. До функціональних ознак – відносить ознаки обумовлені функціональним призначенням, такі як забезпечення адресації в мережі Інтернет, функцію ідентифікації ресурсу в мережі Інтернет, унікальність, асоціативну функцію щодо особи якій належить ресурс та її діяльністю, міжнародний характер [1, с. 44]. Також вчений виділяє такі риси доменних імен як: здатність виконувати функцію індивідуалізації особи, її товарів та послуг, вартісний вираз економічної цінності, можливість відчуження, строковий характер дії прав на доменне ім'я, та вказує на нематеріальний характер доменних імен [1, с. 85]. При цьому, визначаючи правову природу доменного імені, вчений вважає, що враховуючи сутнісні та функціональні особливості, притаманні доменним іменам, останні слід віднести до засобів індивідуалізації, для яких переважне значення має

5 Регламент публічного домену.UA (версія 3.5) розробленого спільно ТОВ «Хостмастер». URL: <https://hostmaster.ua/policy/2ld.ua/>.

6 Інструкція щодо процедури перед делегування приватного доменного імені другого рівня в домені.UA іншому реєстратурі. URL: <https://www.hostmaster.ua/policy/?instr1>.

7 COMMISSION REGULATION (EC), № 874/2004. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0874&from=EN>.

8 Постанова Дніпровського апеляційного суду від 24 квітня 2019 року по справі № 201/14163/13ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81399768>.

9 How Elon Musk Bought The Tesla.com Domain Name. URL: <https://finance.yahoo.com/news/elon-musk-bought-tesla-com-153725895>.

здатність розрізняти одних осіб та їх товари і послуги від інших осіб та їх товарів і послуг [1, с. 94-95]. У свою чергу Коршакова О.М. вважає, що з метою вдосконалення відносин із доменними іменами доцільно віднести останні до самостійних об'єктів права інтелектуальної власності, що рівнозначні з торговельними марками [5]. Позиції щодо визнання доменних імен як засобів індивідуалізації висловлюють також Носік Ю.В. [6, с. 310] та Кохановська О.В. [7, с. 134]. Грицай В.І. вважає, що доменне ім'я за своєю суттю є самостійним засобом індивідуалізації учасників цивільного обігу, який слід віднести до категорії нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності [8, с. 112-113]. Майданник Н.І. зазначає, що за своєю правовою природою доменне ім'я як унікальне позначення, що індивідуалізує інформаційний ресурс, а не продукцію виконання робіт чи надання послуг, доцільно розглядати як нетрадиційний об'єкт права інтелектуальної власності, на який поширюється положення Цивільного кодексу України про засоби індивідуалізації [9, с. 53, 85].

Також у доктрині сталою є думка, що доменні імена подібно до комерційних найменувань можуть виконувати функції вирізнення одних осіб з-поміж інших та, подібно до торговельних марок, - товари і послуги, що надаються та виробляються одними особами від товарів та послуг, що надаються та виробляються іншими особами. При цьому особливості доменних імен, що відрізняють їх від інших засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу, їх товарів та послуг такі як, унікальність, інтернаціональність, існування виключно в мережі Інтернет та функції, притаманні лише доменним іменам, зокрема, індивідуалізація інформаційних ресурсів в Інтернеті, на думку науковців, дають підстави віднести доменні імена до категорії самостійних засобів індивідуалізації. Така позиція вбачається доволі спірною, враховуючи природу доменних імен. З урахуванням специфіки та функціонального призначення доменних імен в Інтернеті, ми вважаємо, що є хибним віднесення доменних імен до об'єктів права інтелектуальної власності загалом та засобів індивідуалізації, зокрема. Оскільки доменним іменам прита-

манні особливі властивості-ознаки, що формують їх специфічний правовий режим, то ж доменні імена слід розглядати саме як нетипові (нетрадиційні) об'єкти цивільного права.

Так, зі змісту ст. 41 Конституції України вбачається, що разом із правом власності на рівні Основного закону України закріплені права на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Відповідно до ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 року до інтелектуальної власності включено права, що відносяться до: літературних художніх та наукових творів, виконавчої діяльності артистів, звукозаписів, радіо - та телевізійних передач, винаходів у всіх сферах людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, торгових марок, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень, захисту прав недобросовісної конкуренції, а також усіх інших прав, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій та художній сферах.

У ст. 418 ЦК України визначено, що право інтелектуальної власності - це право особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншими законами.

З наведеного визначення виходить, що для віднесення права на певний об'єкт до прав інтелектуальної власності, такий об'єкт має або належати до результатів інтелектуальної, творчої діяльності, або бути прямо вказаний у законі, як інші об'єкти права інтелектуальної власності. Визначення інтелектуальної та творчої діяльності в законодавстві відсутнє. В юридичній літературі під творчістю, як правило, розуміють таку інтелектуальну діяльність, результат якої характеризується оригінальністю, неповторністю, унікальністю. Суб'єктом творчої діяльності може бути тільки людина. Творчість – процес усвідомлений, цілеспрямований і, як правило, передбачуваний. Творча діяльність розглядається як така, що здатна призводити до появи охоронюваних об'єктів. Наголошується на двох ознаках поняття «творчість». По-перше, це розумова робота людини, продукти якої належать до категорії нематеріальних благ. Після втілен-

ня у матеріальну форму існування (рукопис, картина, формула винаходу, виріб) вони здатні стати предметами цивільного обігу. По-друге, творча діяльність завжди призводить до появи якісно нового, неповторного і оригінального результату. Творча діяльність поняття більш широке ніж інтелектуальна діяльність. До поняття «результати творчої діяльності» належать будь-які результати творчості. Результати інтелектуальної діяльності – це результати творчої діяльності, які обов'язково мають відповідати встановленим вимогам закону. Лише за умови відповідності вимогам закону результати інтелектуальної діяльності отримують правову охорону та стають об'єктами права інтелектуальної власності. Отже інтелектуальна діяльність відрізняється від творчої діяльності тим, що її результати неодмінно стають об'єктами правової охорони. Не всі результати творчої діяльності стають об'єктами права інтелектуальної власності. Наприклад, наукові відкриття та незапатентовані винаходи не мають правової охорони як об'єкти права інтелектуальної власності, однак при цьому не перестають бути результатами творчої діяльності.

У правовій доктрині існують різні позиції, щодо класифікації об'єктів права інтелектуальної власності. Традиційно інститути інтелектуальної власності поділяють на інститути авторського права та права промислової власності. Такий розподіл є похідним від норм міжнародних конвенцій, зокрема, Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів 1886 років та Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року. Однак більше вдалою все ж вбачається позиція, щодо поділу на чотири групи: першу групу складають об'єкти авторського права та суміжних прав; другу групу складають об'єкти патентного права; до третьої групи належать засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів і послуг; четверта група об'єднує у собі інші об'єкти права інтелектуальної власності, які ще називають нетрадиційними (нетиповими) об'єктами права інтелектуальної власності.

Спільним у групах об'єктів авторського права та суміжних права, а також об'єктів патентного права є те, що ці об'єкти обов'язково по-

винні бути результатами творчої діяльності. Це витікає з вимог щодо охорони об'єктів даних прав, закріплених в нормах ЦК України та спеціальних законах. У свою чергу, залежно від властивостей, об'єкти права інтелектуальної власності слід розподіляти на такі, для яких пріоритетна форма вираження та такі, для яких пріоритет має їх сутність, зміст. Якщо перша група результатів інтелектуальної діяльності охороняється на підставі факту створення, то для охорони другої групи результатів необхідне їх спеціальне оформлення, проведення експертиз і реєстрація. Такі системи охорони називають «фактологічною» та «реєстраційною».

Враховуючи вище перелічені ознаки та функції доменних імен, вбачається відсутність у них творчої складової, як за формою, так і за змістом. Унікальність, неповторність та новизна кожного доменного імені, не є проявом творчого, розумового процесу людини, а є формальними ознаками, що обумовлені архітектурою системи доменних імен (DNS). Форма вираження доменних імен обумовлена суто технічними вимогами до кількості та переліку символів, якими може бути представлено доменне ім'я. Зміст доменних імен також не є результатом інтелектуальної діяльності людини. Реєстрація доменних імен не залежить від змісту останніх. Вимоги для реєстрації доменних імен є суто технічними [10].

Отже доменні імена не є результатом творчої діяльності людини, а тому підстави віднести їх до об'єктів авторського або патентного права відсутні.

На думку більшості науковців об'єкти, що відносяться до інституту засобів індивідуалізації (торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень) також не відзначаються високим рівнем творчості. Спільною ознакою засобів індивідуалізації є їх призначення – індивідуалізувати учасників цивільного обороту (комерційні найменування), товарів і послуг (торговельна марка і географічне зазначення). Усі засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг підлягають обов'язковій експертизі і державній реєстрації. На всі засоби індивідуалізації видаються охоронні документи, строки охорони щодо яких

встановлені законом. Отже, комерційні найменування, торговельні марки та географічні зазначення є об'єктами цивільних прав саме завдяки тому, що дозволяють індивідуалізувати певного суб'єкта, його товари чи послуги. Це відрізняє їх від багатьох інших об'єктів права інтелектуальної власності, що виступають у цивільних відносинах як результати творчої діяльності.

Враховуючи особливості доменних імен, складно погодитись із позицією науковців щодо можливості віднесення їх до засобів індивідуалізації. Так, доменне ім'я є багатогранним та мультифункціональним об'єктом. Останнє, за певних умов, дійсно, може виконувати функції засобів індивідуалізації (щодо торговельної марки – товаророзрізняльну, рекламну, ідентифікуючу, щодо комерційного найменування – вирізнення суб'єктів господарської діяльності та запобігання введенню в оману споживачів щодо її справжньої діяльності, щодо географічного позначення – ідентифікація товару, як такого що походить із певного географічного місця [11, с. 145, 153, 155]. Однак, слід розрізняти доменне ім'я, та об'єкт права інтелектуальної власності, який може бути використаний у доменному імені. Щодо співвідношення доменних імен та об'єктів права інтелектуальної власності важливо наступне, що доменні імена можуть містити охоронюваний законом об'єкт права інтелектуальної власності, тобто текстуально відтворювати охоронювані законом результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації юридичних осіб, товарів робіт, послуг та підприємств. При цьому саме по собі доменне ім'я об'єктом права інтелектуальної власності не є. Доменне ім'я (в межах технічної специфіки) може мати будь-яке змістовне навантаження. Як зазначається в RFC1034 – ідея закладена в систему доменних імен полягає в тому, що назва будь-якого існуючого об'єкта може відобразитись у доменному імені з мінімальними змінами. Якщо у доменному імені не буде використано об'єкт права інтелектуальної власності, воно не виконуватиме його функцій, однак залишиться при цьому доменним ім'ям. Функції вирізнення (індивідуалізації) певних об'єктів чи суб'єктів, не є виключно характеристикою об'єктів права інтелекту-

альної власності – засобів індивідуалізації. Аналогічні функції притаманні IP-адресам для комп'ютерів в Інтернеті, державним номерним знакам для транспортних засобів, податковим номерам для громадян чи юридичних осіб в системі оподаткування. Вочевидь, для віднесення певного об'єкта цивільних прав до інституту засобів індивідуалізації необхідна наявність творчої складової хоча б і на певному рівні.

Відрізняються доменні імена від засобів індивідуалізації й за своїм призначенням. Так, основним призначенням усіх засобів індивідуалізації є запобігання введенню в оману споживачів щодо товарів, послуг та їх виробників. Основним призначенням доменних імен, є ідентифікація вузлів в мережі Інтернет із розташованими на них ресурсами. При цьому інформація, яка міститься на цих ресурсах, має різноманітний характер та може не мати будь-якого відношення до товарів (послуг) та їх виробників (постачальників). Саме доменне ім'я, може не містити назв торговельних марок, а складатися з імен фізичних осіб, назв країн, міжурядових організацій, гасел, тощо. За таких обставин, слушним буде зазначити, що доменне ім'я не може, навіть у широкому змісті, розглядатись як засіб індивідуалізації, адже воно не завжди індивідуалізує який-небудь об'єкт.

Деякі науковці вважають, що доменне ім'я не можна вважати засобом індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, адже воно індивідуалізує не ці об'єкти як такі, а саме інтернет-ресурси, які хоча й можуть містити (але не завжди містять) інформацію про вищезазначені об'єкти, проте самі по собі такими не є [12, с. 156]. У навчальній літературі також відмічають тенденції щодо розширення кордонів інституту засобів індивідуалізації за рахунок включення в сферу його правової охорони нових об'єктів, які виконують ідентифікуючі функції, зокрема, доменних імен. При цьому доменне ім'я визначається як засіб позначення інформаційних ресурсів в мережі Інтернет та підкреслюється, що в даний час тільки формуються правові норми з охорони цих об'єктів у вітчизняному законодавстві [13, с. 256, 266]. На наш погляд, із таким твердженням складно погодитись. Якщо використовувати термін «індивідуа-

лізація» в дусі інституту цивільних прав засобів індивідуалізації, то слід відзначити, що він означає вирішення одних однорідних об'єктів з-поміж інших з метою уникнення плутанини у свідомості споживача. Відповідно до тлумачного словника з інформатики, термін «інформаційний ресурс» (information resource) – означає дані в будь-якому вигляді, які можна багаторазово використовувати для вирішення проблем користувачів. Наприклад, це може бути файл, документ, веб-сайт, портал, фотографія, відеофрагмент [14, с. 355]. Як видно, поняття «інформаційний ресурс» є доволі широким. Інформаційні ресурси є різноманітними та неоднорідними об'єктами, в Інтернеті їх вміст є справді безмежним, далеко не усі з них використовуються у господарській діяльності, як це притаманно засобам індивідуалізації. Як уже зазначалося, не будь-які ідентифікатори можна відносити до засобів індивідуалізації. Окрім того, якщо бути точними, то ідентифікатором інформаційних ресурсів є не самі доменні імена, що розв'язуються системою DNS у IP-адресі комп'ютерів, а URL-адреси (Uniform Resource Locator – уніфікований покажчик ресурсу), за якими можна знайти ресурс в Інтернеті. Типова URL-адреса може мати форму: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>, яка вказує на протокол (https), доменне ім'я хосту (zakon.rada.gov.ua) та шлях до файлу (laws/show/436-15#Text). Отже, на наш погляд, доменні імена та об'єкти права інтелектуальної власності такі як засоби індивідуалізації мають різну фізичну та юридичну природу та виконують різні основоположні функції, а тому концепція віднесення доменних імен до засобів індивідуалізації втратила свою актуальність.

За таких обставин, з одного боку, слід зазначити, що доменні імена не є об'єктами права інтелектуальної власності, з іншого – ототожнення доменних імен лише із телефонними номерами та поштовими адресами також є помилковим. Доменне ім'я стало потужним комерційним активом, що непритаманне для простих ідентифікаторів. Стосовно доменних імен в Інтернеті склались усталені фактичні відносини, що регулюються на рівні правових звичаїв, за-

кріплених у відповідних Інтренет-документах, регламентах, інструкціях, роз'ясненнях, тощо.

Деякі науковці також вважають, що доменні імена можна віднести до особливого різновиду майна та майнових прав, посилаючись на те, що таке розуміння відповідає позиції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) [15].

Так, у рішенні «Компанія «Пеффген ГмбХ» проти Німеччини [Paeffgen GmbH (I–IV) v. Germany] (№ 25379/04, 21688/05, 21722/05 та 21770/05) від 18 вересня 2007 року ЄСПЛ висловив позицію, що виключне право на використання доменів має економічну цінність та, відповідно, представляє собою «майно». Однак, слід пам'ятати, що в рішенні суду термін «майно» застосовується в розумінні статті першої додаткового протоколу до Європейської конвенції з прав людини. Щоб правильно інтерпретувати поняття терміну «майно» в контексті рішень ЄСПЛ необхідно зважати на «...міжнародний характер Конвенції і різні підходи щодо розуміння поняття майна в національних правових порядках держав-учасниць» [16]. Окрім того слід звернутись до трактування категорії «майно» безпосередньо самим ЄСПЛ. Зокрема, у рішенні Сагінадзе та інші проти Грузії [Saghinadze and Others v. Georgia] (заява № 18768/05) Європейський Суд з прав людини нагадує, що поняття «майно» в першій частині статті 1 Протоколу № 1, має автономне значення, яке не залежить від формальної класифікації у національному законодавстві. Разом із матеріальними об'єктами, певні права та інтереси, що складають активи, також можуть розглядатись як «майно» для мети цього положення (див. Iatridis v. Greece [GC], № 31107/96, § 54, ECHR 1999-II, та Бейлер проти Італії, № 33202/96, § 100, ECHR 2000-I). Поняття «майно» не обмежується «існуючим майном», одне може охоплювати активи із врахуванням вимог щодо яких заявник може стверджувати, що має розумні та «законні сподівання» ефективного використання права власності (див, наприклад, князь Ханс-Адам II Ліхтенштейн проти Німеччини, № 42527/98, § 83, ECHR 2001-VIII)¹⁰.

10 Saghinadze and Others v. Georgia, no. 18768/05. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-98885%22%7D>.

Поняття «майно» в розумінні Європейського суду з прав людини включає права «in rem» (речові) та «in personam» (зобов'язальні). Дане поняття охоплює нерухоме майно, рухоме майно та інші майнові інтереси. Щодо нематеріальних активів ЄСПЛ враховує, зокрема, питання про те, чи створює конкретна правова ситуація фінансові права та інтереси та, чи є зв'язок із економічною цінністю. Таким чином, наприклад, ЄСПЛ розглядає в якості «майна»:

- інтелектуальну власність, зокрема, торговельні марки та авторські права (Анхойзер Буш інк. Проти Португалії, Мельничук проти України);

- ліцензії щодо використання власності певним способом (ліцензія на продаж алкогольних напоїв або права на рибальство (Товариство з обмеженою відповідальністю «Три трактори» («ТТА») проти Швеції, Алатулкіла та інші проти Фінляндії);

- виключне право на використання Інтернет-доменів, зареєстрованих за компанією («Пеффген ГмбХ» (проти Німеччини)¹¹.

Видається, що в розумінні ЄСПЛ під поняття «майно» можуть підпадати майже будь-які права та інтереси, що мають економічну цінність, тоді як визначення майна та майнових прав у законодавстві України кореспондується із визначенням речі. Так, відповідно до ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю та вважаються речовими правами, тобто повинні виникати стосовно об'єктів матеріального світу, до яких доменні імена не відносяться. З цього приводу, на перший погляд, виникає певна правова проблема. Однак, автономне розуміння ЄСПЛ поняття «майно» не створює обов'язок для держави щодо внесення зміни до концепції поняття майна на рівні законодавства. Прийнята ЄСПЛ конструкція щодо майна створює необхідність для держави забезпечити захист таких категорій прав.

Сучасні науковці критикують чинне визначення майна в законодавстві України. Так, Ю. Ходико зазначає, що розуміння майна, закріплене в ст. 190 ЦК України, не відповідає як нинішнім потребам цивільного обороту, так і чинному цивільному законодавству та судовій практиці. Поняття майна сконструйоване в ЦК України шляхом переліку певних благ, які можуть розглядатись як майно та перелік таких благ є вичерпний. Вичерпаність цього переліку, на думку вченого, призвела до того, що об'єкти цивільних правовідносин, які по суті є майном, таким з погляду ст. 190 ЦК України не є, зокрема, безготівкові гроші та бездокументарні цінні папери. Вчений вважає, що формування майна, таким чином є, як мінімум, юридично хибним. Можливо, у перспективі, поняття «майно» потребує розробки на предмет розширення та внесення змін у законодавство. Однак, на теперішній час, підстави розглядати доменне ім'я як майно чи майнові права в національній правовій доктрині – відсутні.

Висновки. Норми чинного законодавства України надають характеристику доменним іменам як засобам адресації та ідентифікації комп'ютерів та ресурсів у мережі Інтернет. При цьому на законодавчому рівні правовий режим доменних імен не закріплений. Окремого закону чи збірки законодавства щодо правового регулювання доменних імен на теперішній час в Україні не розроблено. Разом із тим фактичні правовідносини, що виникають із приводу доменних імен, та їх участь у цивільному обороті дають підстави на рівні правової доктрини визначити доменне ім'я як окремий об'єкт цивільних прав, а економічна цінність доменного імені дозволяє визначити останнє як благо. Також виникають складнощі й щодо віднесення доменних імен до класичних (типових) об'єктів цивільних прав. Теорія щодо віднесення доменних імен до об'єктів права інтелектуальної власності є неспроможною, адже доменні імена не є результатом інтелектуальної, творчої діяльності та не тотожні за своїм основним призначенням до засобів індивідуалізації. Отже віднесення доменних імен до майна чи майнових прав не відповідає нормам національного законодавства. Таким чином, специфіка доменних імен та неможли-

¹¹ Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/guides&c=#>

вість віднесення останніх до традиційних (типових, класичних) об'єктів цивільних прав таких, наприклад, як майно, майнові права чи об'єкти права інтелектуальної власності обумовлюють необхідність подальшої теоретичної розробки доменних імен як об'єктів цивільних прав, а саме як нетипових об'єктів цивільних прав.

Література

1. Бойко Д.В. Правова природа доменних імен Інтернет: монографія. Київ: Ред. журн. «Право України»; Харків: Право, 2013. 164 с. (Наук. зб. «Академічні правові дослідження». Дод. до юрид. журн. «Право України»; вип. 27).

2. Горобець Н.О., Майсун І.В. Віртуальні об'єкти, їх місце в інституті права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 52-54. URL: http://lsej.org.ua/5_2021/13.pdf. (дата звернення: 30.05.2023).

3. Кулініч О.О. Доменне ім'я як засіб індивідуалізації інформаційних ресурсів фізичних та юридичних осіб в мережі Інтернет. *Актуальні проблеми політики: збірник наук. праць / кер. авт. кол. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. Миколаїв, 2009. Вип. 38.*

4. Бонтлаб В.В. Цивільно-правове регулювання доменних імен: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2006. 19 с.

5. Коршакова О.М. Окремі аспекти правового регулювання доменних імен в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 52-55.

6. Носік Ю.В. Сучасна судова практика щодо доменних імен. *Держава і право*. Вип. 45. Київ, 2009. С. 309-315.

7. Кохановська О.В. Право інтелектуальної власності України: від науково-технічного прогресу до інноваційних технологій інформаційного суспільства. Зб. матеріалів цивілістичних читань із проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О.А. Підпригори (Київ, 18 квіт. 2009 р.). С. 134.

8. Грицай В.І. Правовий режим доменних імен та їх місце в системі об'єктів права інтелектуальної власності. *Право і безпека*. 2015. № 3(58). С. 109-133.

9. Майданик Н.І. Право на доменне ім'я в мережі Інтернет: поняття і правова природа. *Юридична Україна*. 2009. № 6. С. 81-86.

10. Дідук А.Г. Доменні імена в системі об'єктів права інтелектуальної власності: проблематика. *Малий та середній бізнес. (Право. Держава. Економіка)*. 2016. № 1-2 (64-65). С. 49-54.

11. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 504 с.

12. Булат Н.М. Доменне ім'я як засіб індивідуалізації інтернет ресурсу. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 154-160. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/27.pdf. (дата звернення: 30.05.2023).

13. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник / за ред. проф. Перерви П.Г., проф. Борзенка В.І., доц. Кобелевої Т.О. Харків: НТУ «ХП», 2019. 1002 с.

14. Тлумачний словник з інформатики / Г.Г. Півняк, Б.С. Бусигін, М.М. Дивізінюк та ін. Д.: Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.

15. Некіт К.Г. Доменне ім'я, як об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 23. С. 40-44.

16. Карнаух Б.П. Поняття майна в контексті статті 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 132. С. 205-214.

References

1. Boyko D.V. Pravova pryroda domennykh imen Internet: monohrafiya. Kyiv: Red. zhurn. «Pravo Ukrayiny»; Kharkiv: Pravo, 2013. 164 s. (Nauk. zb. «Akademichni pravovi doslidzhennya». Dod. do yuryd. zhurn. «Pravo Ukrayiny»; vyp. 27).

2. Horobets N.O., Maysun I.V. Virtualni obyektu, yikh mistse v instytuti prava vlasnosti. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. 2021. № 5. S. 52-54. URL: http://lsej.org.ua/5_2021/13.pdf. (data zvernennya: 30.05.2023).

3. Kulinich O.O. Domenne imya yak zasib indyvidualizatsiyi informatsiynykh resursiv

fizychnykh ta yurydychnykh osib v merezhi Internet. *Aktualni problemy polityky: zbirnyk nauk. prats / ker. avt. kol. S.V. Kivalov; vidp. za vyp. L.I. Kormych. Mykolayiv, 2009. Vyp. 38.*

4. Bontlab V.V. Tsyvilno-pravove rehulyuvannya domennykh imen: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.03. Kyiv, 2006. 19 s.

5. Korshakova O.M. Okremi aspekty pravovoho rehulyuvannya domennykh imen v Ukraini. *Pravo i suspilstvo*. 2017. № 3. Ch. 2. S. 52-55.

6. Nosik Yu.V. Suchasna sudova praktyka shchodo domennykh imen. *Derzhava i pravo*. Vyp. 45. Kyiv, 2009. S. 309-315.

7. Kokhanovska O.V. Pravo intelektualnoyi vlasnosti Ukrainy: vid naukovo-tekhnichnoho prohresu do innovatsiynykh tekhnolohiy informatsiynoho suspilstva. Zb. materialiv tsyvilistychnykh chytan iz problem prava intelektualnoyi vlasnosti, prysvyachenykh pamyati prof. O.A. Pidopryhory (Kyiv, 18 kvit. 2009 r.). S. 134.

8. Hrytsay V.I. Pravovyy rezhym domennykh imen ta yikh mistse v systemi obyektiv prava intelektualnoyi vlasnosti. *Pravo i bezpeka*. 2015. № 3(58). S. 109-133.

9. Maydanyk N.I. Pravo na domenne imya v merezhi Internet: ponyattya i pravova pryroda. *Yurydychna Ukraina*. 2009. № 6. S. 81-86.

10. Diduk A.H. Domenni imena v systemi obyektiv prava intelektualnoyi vlasnosti: prob-

lematyka. *Malyy ta seredniy biznes. (Pravo. Derzhava. Ekonomika)*. 2016. № 1-2 (64-65). S. 49-54.

11. Intelektualna vlasnist: ekonomiko-pravovi aspekty: pidruchnyk. 3-tye vyd., pererob. ta dop. / Ye.I. Khodakivskyy, V.P. Yakobchuk, I.L. Lytvynchuk. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury, 2017. 504 s.

12. Bulat N.M. Domenne imya yak zasib individualizatsiyi internet resursu. *Pravo i suspilstvo*. 2020. № 2. S. 154-160. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/27.pdf. (data zvernennya: 30.05.2023).

13. Intelektualna vlasnist: mahisterskyy kurs: pidruchnyk / za red. prof. Perervy P.H., prof. Borzenka V.I., dots. Kobyelyevoyi T.O. Kharkiv: NTU «KHPI», 2019. 1002 s.

14. Tlumachnyy slovnyk z informatyky / H.H. Pivnyak, B.S. Busyhin, M.M. Dyvizinyuk ta in. D.: Nats. hirnych. un-t, 2010. 600 s.

15. Nekit K.H. Domenne imya, yak obyekt tsyvilnykh prav. *Chasopys tsyvilistyky*. 2017. Vyp. 23. S. 40-44.

16. Karnaukh B.P. Ponyattya mayna v konteksti statti 1 Protokolu № 1 do Yevropeyskoyi konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod. *Problemy zakonnosti*. 2016. Vyp. 132. S. 205-214.

DOMAIN NAMES AS ATYPICAL OBJECTS OF CIVIL LAW: PROBLEMS OF UNDERSTANDING

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: alisa-d@ukr.net

The purpose of this article is to consider problematic issues regarding the understanding of domain names as atypical objects of civil law. For this purpose, the conceptual approaches of civil scientists regarding domain names and their place in the civil law system were analyzed. The concept of assigning domain names to objects of intellectual property law, in particular, to means of individualization, as well as to such objects of civil law as property and property rights, is subject. The methodological basis of the research is general scientific and special methods of cognition, to reasoned criticism. The use of these methods made it possible to describe problematic issues regarding the understanding of domain names as atypical objects of civil law. Results: the actual legal relations arising in connection with domain names and their participation in civil circulation provide reasons at the level of legal doctrine to define a domain name as an atypical object of civil law, and the economic value of a domain name allows defining the latter as a good. Discussion: the specificity of domain names and the impossibility of attributing the latter to traditional (typical) objects of civil rights such as property, property rights, or objects of intellectual property rights determine the need for further theoretical development of domain names as objects of civil rights, namely as non-typical objects.

The norms of the current legislation of Ukraine characterize domain names as means of addressing and identifying computers and resources on the Internet. At the same time, at the legislative level, the legal regime of domain names is not established. A separate law or collection of legislation on the legal regulation of domain names has not yet been developed in Ukraine. At the same time, the actual legal relations arising in connection with domain names and their participation in civil turnover give reasons at the level of legal doctrine to define a domain name as a separate object of civil rights, and the economic value of a domain name allows defining the latter as a good. Difficulties also arise regarding the assignment of domain names to classic (typical) objects of civil rights. The theory regarding the classification of domain names as objects of intellectual property law is untenable, because domain names are not the result of intellectual, creative activity and are not identical in their main purpose to means of individualization. Therefore, attributing domain names to property or property rights does not comply with the norms of national legislation. Thus, the specificity of domain names and the impossibility of attributing the latter to traditional (typical, classical) objects of civil rights, such as property, property rights, or objects of intellectual property rights, necessitate the further theoretical development of domain names as objects civil rights, namely, as atypical objects of civil rights.

Key words: legal regime; domain names; object of civil law; atypical objects of civil rights; intellectual property law; legal regulation of domain names; the Internet.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023